

Zajęcia do wyboru – SEMESTR ZIMOWY 2021/2022

Seminaria specjalizacyjne I T SS II

dr hab. K. Dahlmanns, prof. UŚ (DE)

Deutsch(sprachig)e Kultur und Literatur 1871–1933

Die kultur- und literaturwissenschaftliche Lehrveranstaltung beschäftigt sich mit der deutschsprachigen Kultur und Literatur von der Gründung des Deutschen Reiches bis zum Ende der Weimarer Republik. Berücksichtigt werden ebenfalls Aspekte der Kultur und Literatur Österreich-Ungarns bzw. der Republik Österreich, ferner das interessante Verhältnis von Österreich und Deutschland. Die Lehrveranstaltung ist eine Ergänzung zu meinem Magisterseminar; sie stellt Hintergrundwissen über die Zeit von 1871-1933 zur Verfügung, das bei der Abfassung einschlägiger Magisterarbeiten hilfreich sein dürfte, aber auch sonst nützlich ist.

Literaturempfehlung zur Einführung: Hagen Schulze, Kleine deutsche Geschichte.

dr hab. M. Skop, prof. UŚ (DE)

Literatura a władza, region i społeczeństwo

Zajęcia poświęcone będą następującym zagadnieniom i kręgom tematycznym:

- postawy pisarzy wobec społeczeństwa i władzy (gracz/pisarz, kapitał, pole, habitus – teoria P. Bourdieu, M. Foucault, J. Baudrillard)
- literatura i społeczeństwo (m.in. teksty, kody, hasła, slogany – O. Reboul, B. Bernstein, R. Robin, E. Benveniste, J.P. Stern), kultura i społeczeństwo (Z. Bauman)
- władza i przeciwwładza w epoce globalnej (U. Beck)
- dystans wobec społeczeństwa, od utopii do realizmu i faktu (Francja, Anglia, Niemcy – A. Comte, B. Webb, H.G. Wells, St. George, G. Simmel)
- literatura robotnicza a reportaż i literatura faktu, rzemieślnik i pisarz/poeta (np. H. Marchwiza, H. Pionek, M. von der Grün, G. Wallraff)
- literatura pogranicza czy literatura regionu (prowincjonalność, regionalizm i nowoczesność m.in. Śląsk Cieszyński i Zaolzie, Śląsk Opolski, Górny i Dolny Śląsk, Łużyce, Pomorze, Warmia) – związki między literaturą, kulturą, społeczeństwem a najważniejszymi wydarzeniami w XX wieku (np. G. Morcinek, W. Szewczyk, P. Huelle, St. Chwin, M. Krajewski, A. Stasiuk, A. Scholtis, H. Bienek, Janosch, J. Brėzan, M. Nowak-Njehorński, A. Becker, D. Muszer)
- intelektualiści a społeczeństwo i władza, jeden język, dwa narody - przykłady z literatury RFN i NRD i ich recepcja w Polsce (np. A. Seghers, Ch. Wolf, H. Böll, G. Grass, H.M. Enzensberger)

Literatura (najważniejsze pozycje):

- Bauman Zygmunt: Kultura i społeczeństwo. Preliminaria. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1966.
- Beck Ulrich: Władza i przeciwwładza w epoce globalnej. Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2005.
- Bourdieu Pierre, Wacquant Loic J.D.: Zaproszenie do socjologii refleksyjnej. Tłum. Anna Sawisz. Oficyna Naukowa, Warszawa 2001.
- Bourdieu Pierre: Reguły sztuki. Geneza i struktura pola literackiego. Tłum. Andrzej Zawadzki, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, Kraków 2002.

dr hab. I. Wowro, prof. UŚ (DE)

Humorforschung

In Anlehnung an die denkbare Variationsbreite des Humorphänomens werden im Rahmen des Seminars unterschiedliche Aspekte der Humorforschung angesprochen. Es können unterschiedliche Facetten des Humors und seiner Erscheinungsformen aufgegriffen werden (im didaktischen oder übersetzerischen Kontext). Es werden auch Ziele, Methoden und Ergebnisse der Humoranalysen diskutiert.

Ziele des Seminars:

- Befähigung der Studenten zum kritischen Lesen und Sammeln von Materialien für Zwecke der Konversation und der Magisterarbeit,
- Verbesserung und Vertiefung der schriftlichen Ausdruckskompetenz und der Diskurskompetenz der Studenten (im Rahmen der Diskussion im Seminar),
- Einführung der Studenten in ausgewählte Probleme der Humorforschung:
 - u.a. Geschichte, Philosophie, Psychologie, Soziologie, Arten und Funktionen des Humors, Humor und Stereotype,
 - Konstruktionsmöglichkeiten von (Witz-)Pointen,
 - Rolle des Humors in der Didaktik.
- Bekanntmachen der Studenten mit Problemen der Übersetzung (oder Didaktik) - mit besonderer Berücksichtigung der Thematik der Magisterarbeit:
 - ausgewählte Textsorten und ihre Übersetzungsprobleme, Strategien und Techniken der Humorübersetzung, ausgewählte Probleme des Übersetzens im Sprachenpaar Deutsch-Polnisch).

Wybrane zagadnienia z dyscypliny do wyboru I T SS II

Wybrane zagadnienia z dyscypliny kultura i religia:

dr hab. K. Dahlmanns, prof. UŚ (DE)

Kulturvergleich in der Praxis

Die kulturwissenschaftlich ausgerichtete Lehrveranstaltung fragt danach – und übt –, wie man Kulturen (oder Zivilisationen) vergleichen kann. Zu diesem Zweck befragen wir einige bekannte und weniger bekannte Texte theoretischen oder empirisch-wissenschaftlichen Charakters. Außerdem diskutieren wir viele interessante Beispiele anhand von publizistischen oder literarischen Texten, sowie Filmen.

Gegenstand der Lehrveranstaltung sind u.a. Texte von Christian Graf von Krockow, Karl Popper, Helmut Schoeck, Thomas Sowell und Krzysztof Wojciechowski.

Wybrane zagadnienia z językoznawstwa:

dr hab. M. Bielińska, prof. UŚ (DE)

Wprowadzenie do leksykografii

Celem seminarium jest zapoznanie studentów z podstawami leksykografii rozumianej jako praktyka zestawiania słowników oraz nauka o słownikach. Szczegółowo omówiona zostanie budowa słownika jako konglomeratu tekstów oraz struktura artykułu hasłowego. Studenci poznają kryteria typologii słowników oraz wybrane typy słowników – ich historię, budowę i funkcje.

Wybrane zagadnienia z literaturoznawstwa:
dr hab. R. Rduch, prof. UŚ (DE)

(Post)kolonializm i wielokulturowość w literaturze niemieckiej

W ramach seminarium studenci zapoznają się z podstawowymi pojęciami krytyki postkolonialnej (Identität/tożsamość, Alterität/obcość, Hybridität/hybrydyczność, Multikulturalität/wielokulturowość) w kontekście literatury niemieckojęzycznej. Szczególny nacisk zostanie położony na wyjaśnienie roli języka w procesach kolonizacji i dekolonizacji. Wspólna lektura tekstów teoretycznoliterackich, literackich i prasowych będzie pomocna w zrozumieniu współczesnych Niemiec oraz pewnych aspektów w stosunkach polsko-niemieckich. Punktem wyjścia do dyskusji nad możliwościami krytyki postkolonialnej będą współczesne problemy związane z migracją i wielokulturowością w Europie.

Seminaria specjalizacyjne II K + II T SS II

prof. dr hab. J. Iluk (PL)

Zasady przekładu tekstów prawnych i prawniczych

Zagadnienia szczegółowe:

- Międzynarodowe i krajowe normy tłumaczeniowe
- Uniwersalia tłumaczeniowe
- Język prawny i język potoczny
- Właściwości języka prawnego
- Znaczenie wiedzy przedmiotowej i tekstologicznej
- Wyznaczniki ekwiwalencji tekstowo-normatywnej
- Synonimia w języku prawa
- Wariantywność terminologiczna w języku prawa
- Terminologia prawna i prawnicza z perspektywy translacyjnej
- Genderowanie w języku prawa

dr hab. J. Morawiec, prof. UŚ (PL/SV)

Chryścianizacja ideologii władzy królewskiej w średniowiecznej Skandynawii

Chryścianizacja, obok centralizacji władzy, to jeden z najważniejszych procesów, jaki miał miejsce w Skandynawii epoki wikingów. Nowa wiara oddziaływała niemal na wszystkie aspekty życia politycznego, społecznego i kulturowego w regionie. Dotyczy to również ideologii władzy królewskiej. Choć jej korzenie sięgają czasów pogańskich, chryścianizacja znacząco wpłynęła na postrzeganie władcy, przymioty mu przypisywane a także sposoby manifestowania przez niego swojej pozycji.

W trakcie seminarium przyjrzymy się temu procesowi, biorąc za podstawę wydarzenia polityczne w Skandynawii w X-XII wieku, a w więc w okresie gdy w regionie zaczęto szerzyć i umacniać nową wiarę. W dalszej kolejności seminarium posłuży studiom nad źródłami do ideologii władzy królewskiej w średniowiecznej Skandynawii. Dotyczy to nie tylko przekazów pisanych (sagi królewskie, pierwsze dokumenty, prawo, traktaty naukowe) ale również ikonografii i innych przejawów królewskości (np. miejsca pochówku). Seminarium pozwoli więc śledzić zmiany w postrzeganiu wzorca władcy, pojawianie się nowych przymiotów takich jak sprawiedliwość czy wykształcenie oraz zmiany w aparacie propagandowym, który władca miał do swojej dyspozycji.

Tematyka ta ma swoją bogatą literaturę. Zarówno przekazy źródłowe jak i stan badań będą sukcesywnie udostępniane studentom w czasie zajęć.

dr A. Głowacka (PL)

METODOLOGIA BADAŃ DRAMATU I TEATRU – LEKTURA DRAMATU

Seminarium specjalizacyjne będzie miało charakter warsztatowy. W ramach zajęć studenci będą doskonalili swoje umiejętności w zakresie lektury dramatu, zarówno w perspektywie horyzontalnej (związanej z następstwem zdarzeń), jak i wertykalnej (biorącej pod uwagę sposoby przedstawienia i uporządkowania zdarzeń). Nieodłącznymi elementami lektury tekstu dramatycznego będą zatem analiza (pozwalająca na uchwycenie konstrukcji dramaturgicznej, sposobów przedstawiania fabuły, a także prezentacji świata przedstawionego) i interpretacja, biorąca pod uwagę różnorodne konteksty, reinterpretacje utrwalonych sensów zgodnie z określoną opcją metodologiczną czy światopoglądową, a także osobisty odbiór.

WYKAZ TEMATÓW POSZCZEGÓLNYCH ZAJĘĆ:

Analiza i interpretacja wybranych dramatów. Na analizę każdego tekstu przeznaczone są trzy spotkania kontaktowe.

LITERATURA:

- Balme Ch.: *Wprowadzenie do nauki o teatrze*. Przekł. W. Dudzik i M. Leyko, Warszawa 2002.
- Pavis P.: *Słownik terminów teatralnych*. Przeł. i oprac. S. Świontek. Wrocław 1998.
- *Widowisko – teatr – dramat. Skrypt dla studentów kulturoznawstwa*. Red. E. Wąchocka, Katowice 2010,
- https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/3955/1/Wachocka_widowisko_teatr_dramat_podrecznik%5B2014%5D.pdf.
- Brecht B.: *Matka Courage i jej dzieci* lub *Życie Galileusza*, wyd. dowolne.
- Enquist P.O.: *Dla Fedry*, wyd. dowolne.
- Müller H.: *Szosa wołokołamska*, wyd. dowolne.
- Wedekind F.: *Lulu*, wyd. dowolne.

Konwersatoria monograficzne II K + II T SS II

dr hab. K. Dahlmanns, prof. UŚ

Reich und arm, dumm und klug, mächtig und schwach

Die kulturwissenschaftlich ausgerichtete Lehrveranstaltung spürt einigen grundlegenden Fragen nach: Wie kommt es, daß einige reich (klug, mächtig), andere aber arm (dumm, schwach) sind? Sie tut dies anhand bekannter oder sogar berühmter, aber auch weniger bekannter Texte aus der Sachliteratur und der schönen Literatur. Wir lesen unter anderem: Otto von Bismarck, Theodore Dalrymple, Johann Wolfgang Goethe, Wilhelm von Humboldt, David S. Landes, Ludwig von Mises, Karl Popper, Helmut Schoeck, Dietrich Schwanitz, Rainer Zitelmann.

Wenn Sie teilnehmen möchten, sollten Sie bereit sein, alle Texte gründlich vorzubereiten. Zudem ist wichtig, daß Sie während der gesamten Lehrveranstaltung gewissenhaft zwischen Fakten und deren Bewertungen unterscheiden:

- Ein geschildeter Sachverhalt ist nicht deshalb unzutreffend, weil er ärgerlich wirkt.
- Ein geschildeter Sachverhalt ist nicht deshalb zutreffend, weil es schön wäre, wenn er wahr wäre.

prof. dr hab. J. Iluk

Kulturowe uwarunkowania w polsko-niemieckiej komunikacji biznesowej

Zagadnienia szczegółowe:

- Sposoby komunikacji w biznesie
- Standardy kulturowe
- Etykieta biznesowa
- Dress code w biznesie
- Różnice w polskiej i niemieckiej komunikacji biznesowej
- Zagrożenia interkulturowe
- Incydenty krytyczne

Wybrane zagadnienia z dyscypliny do wyboru II K + II T SS II

Wybrane zagadnienia z dyscypliny kultura i religia:
dr hab. Z. Feliszewski, prof. UŚ (PL)

W ramach zajęć studenci omawiają wybrane wytwory kultury (filmy, sztuki teatralne, artykuły prasowe, krótkie teksty literackie, posty mediów społecznościowych). Będą one analizowane i omawiane w polu trzech zasadniczych pojęć z dziedziny kulturoznawstwa:

1. Nurty globalizacji i tożsamości w społeczeństwie sieci (fundamentalizmy, ruchy społeczne przeciwko porządkowi globalnemu, ekologiczne ruchy społeczne, rodzina i seksualność w porządku globalnym)
2. Przemoc systemowa (język przemocy i przemoc języka, przemoc symboliczna, kulturalizacja polityki, tolerancja a ideologia)
3. Społeczna logika konsumpcji (ideologia dobrobytu, podział i instytucja klasowa, przymus rozkoszy, ciało jako przedmiot konsumpcji)

Propozycje tekstów kultury, które zostaną poddane analizie:

- Aktualne artykuły i doniesienia prasowe
- Franz Kafka: *Sprawozdanie dla akademii lub Przemiana*
- Szczepan Twardoch: *Pokora / Pokora*, reż. Robert Talarczyk, Teatr Śląski
- Marius von Mayenburg: *Męczennicy*
- Zbigniew Biały: *Korzeniec / Korzeniec*, reż. Romuald Brzyk, Teatr Zagłębia w Sosnowcu
- Ingmar Bergman: *Milczenie* / R.W. Fassbinder: *Prawo pięści* / M. Hanecke: *Siódmy kontynent*

Wybrane zagadnienia z językoznawstwa:
dr hab. M. Bielińska, prof. UŚ (DE)

Wybrane problemy opisu leksykograficznego

Celem seminarium jest analiza wybranych aspektów opisu słownikowego, np. opisu nazw własnych, tzw. realiów, frazeologizmów, wybranych części mowy i in. w słownikach ogólnych i specjalistycznych, jedno- i dwujęzycznych. W razie potrzeby, tj. jeśli studenci nie zetknęli się z leksykografią w trakcie poprzednich semestrów, analizy poprzedzi krótkie wprowadzenie do leksykografii.

Trzonem zajęć będzie praca ze słownikami, co w przypadku studentów, którzy nie posiadają licznych słowników różnych typów w domu, będzie się wiązać z koniecznością częstego korzystania z biblioteki.

Wybrane zagadnienia z literaturoznawstwa:
dr hab. E. Mazurkiewicz, prof. UŚ (DE)

Zajęcia mają na celu poszerzenie i uzupełnienie wiedzy z zakresu literaturoznawstwa. Na zajęciach omawiane będą zagadnienia dotyczące niemieckojęzycznych tekstów literackich oraz projektów teatralnych podejmujących aktualną problematykę społeczną i polityczną na świecie, przedmiotem zajęć będzie zatem tzw. literatura zaangażowana – omawiane będą teksty poruszające problem przemocy słownej, hejtu i jego konsekwencji (Milo Rau *Hate Radio* - spektakl), problem aktualnej polityki migracyjnej w Europie, motyw „INNEGO” oraz „OBCEGO” w literaturze (Milo Rau *Das neue Evangelium* – film z roku 2020; *City of Change* – performance, 2010), motywy postkolonialne i antyglobalizacyjne (Milo Rau *Das Kongo Tribunal* – film 2017). Na przykładzie wybranych tekstów literackich, spektakli i projektów artystycznych omówione zostaną teksty teoretyczne oraz pojęcia kulturoznawcze i literaturoznawcze dotyczące ww. zagadnień:

- Judith Butler: *Hass spricht*
- Judith Butler: *Die Macht der Gewaltlosigkeit*
- Petra Gehring: *Über die Körperkraft von Sprache*
- *Handbuch Postkolonialismus und Literatur*
- Milo Rau: *Das geschichtliche Gefühl. Wege zu einem globalen Realismus*. Saarbrücker
- Poetikdozentur für Dramatik

Metodologia badań językoznawczych III P + III S

dr hab. M. Płomińska (PL)

Celem zajęć jest przedstawienie najnowszych trendów badawczych we współczesnej frazeologii. Frazeologia jest jedną z najszybciej rozwijających się subdyscyplin językoznawstwa. Od ukonstytuowania się w latach 1980tych, stale poszerza swój przedmiot badawczy, a związku z tym zmieniają się stosowane metody badawcze. Na zajęciach omówione zostaną, w szczególności na przykładzie językoznawstwa niemieckojęzycznego, takie zagadnienia frazeologii jak:

- przedmiot badawczy frazeologii - frazeologia w wąskim i szerokim rozumieniu, model centrum-peryferia (Wolfgang Fleischer), model warstwowy (Helmut Feilke)
- cechy kategoriałne frazeologizmów
- klasyfikacje frazeologizmów
- frazeologia i paremiologia
- frazeologia pragmatyczna i badania nad rutyną językową
- teksty formułiczne
- frazeologia języków specjalistycznych
- funkcje frazeologizmów.

Literatura podstawowa:

- Burger, Harald (2015): *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin.
- Chlebda, Wojciech (1991): *Elementy frazematyki. Wprowadzenie do frazeologii nadawcy*. Opole.
- Chlebda, Wojciech (ed.) (2010): *Na tropach reproduktów. W poszukiwaniu wielowyrazowych jednostek języka*. Opole.

Literatura uzupełniająca:

- Gondek, Anna; Szczęk, Joanna (eds.) (2019): *Phraseologie und Parömiologie der (Un)Höflichkeit. Selektionsbeiträge der internationalen EUROPHRAS-Tagung in Białystok/Polen. 10-12. September 2018*. Hamburg.
- Gondek, Anna; Jurasz, Alina; Staniewski, Przemysław; Szczęk, Joanna (eds.) (2020): *Deutsche Phraseologie und Parömiologie im Kontakt und im Kontrast. Beiträge der 2. Internationalen Tagung zur Phraseologie und Parömiologie in Wrocław/Polen, 23.-25.mai 2019*. Hamburg.

- Płomińska, Małgorzata (2019): *Juristische Fachphraseologie – zwischen Konvention und Routine. Untersucht am Beispiel deutscher und polnischer Gesetzestexte zum Zivilrecht*. Warszawa.
- Steyer, Kathrin (ed.) (2018): *Sprachliche Verfestigung. Wortverbindungen, Muster, Phrasem-Konstruktionen*. Tübingen.
- Stumpf, Sören; Filatkina, Natalia (eds.) (2018): *Formelhafte Sprache in Text und Diskurs*. Berlin/Boston.

dr hab. E. Mazurkiewicz, prof. UŚ (PL)

Zajęcia skierowane są do studentów trzeciego roku studiów pierwszego stopnia, zatem do grupy studentów, którzy w bieżącym roku mają za zadanie napisać pracę licencjacką. Mimo, iż akcent tego kursu będzie niewątpliwie spoczywał na zagadnieniach związanych z obszarem literaturoznawstwa, należy podkreślić uniwersalny charakter tych zajęć. Skierowane są one zatem do wszystkich studentów, nie tylko do tych, którzy zamierzają skoncentrować się na pracy licencjackiej z literatury. Metodologia badań literaturoznawczych obejmuje szeroko pojęte zagadnienia kulturowe: zagadnienia omawiane na tych zajęciach przygotowują studenta każdej specjalności do świadomego i krytycznego uczestniczenia we współczesnym świecie kultury i literatury, do zrozumienia szeroko pojętego tekstu: literackiego, prasowego, filmu, spektaklu teatralnego, czy nawet dyskusji w środowisku akademickim i pozaakademickim, w końcu – do świadomego odbioru współczesnej rzeczywistości. Żyjemy bowiem obecnie w świecie zdominowanym przez wielość kultur i wielość znaczeń otaczającej nas rzeczywistości, na co dzień mamy do czynienia – choćby poprzez media społecznościowe, kino, prasę – z pojęciami: „gender”, „queer”, „psychoanaliza”, „dekonstrukcja”, „postkolonializm”. Są to pojęcia z pogranicza różnych dziedzin humanistyki: filozofii, psychologii, socjologii, literaturoznawstwa. Trudno wyobrazić sobie wykształcenie filologiczne bez znajomości podstawowych teorii z zakresu wyżej wymienionych dziedzin nauk humanistycznych, trudno wyobrazić sobie dyskusję na temat filmu, książki, dzieła sztuki, czy spektaklu bez znajomości podstawowych pojęć z zakresu teorii kultury i literatury.

Zajęcia z metodologii badań literaturoznawczych mają za zadanie ugruntować podstawową wiedzę na temat takich teorii, jak m.in.:

- feminizm
- gender/ queer studies
- badania kulturowe
- postkolonializm
- dekonstrukcja
- psychoanaliza
- hermeneutyka

Na podstawie konkretnych przykładów student nauczy się świadomie i krytycznie czytać tekst i wskazywać w nim na aspekty ww. teorii.